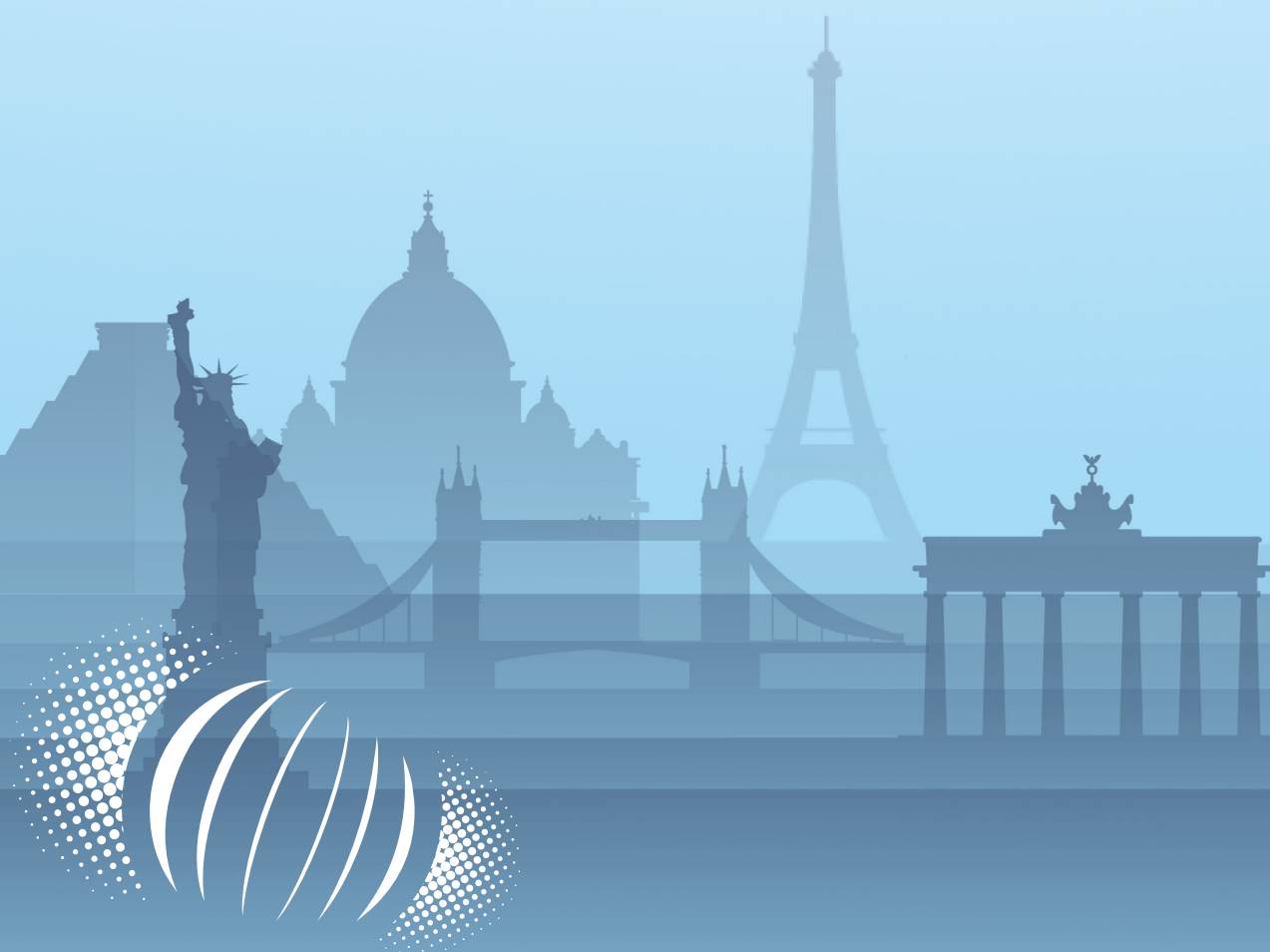

GORECZKY PÉTER

**POLITIKAI SZLOGEN VAGY VALÓSÁG? –
AZ AMERIKAI „FRIEND-SHORING” STRATÉGIA
MAGYAR SZEMMEL**

POLITICAL BUZZWORD OR REALITY? -
THE US FRIEND-SHORING STRATEGY FROM
A HUNGARIAN PERSPECTIVE

MKI ELEMZÉS

Összefoglalás: Az elemzés igyekszik felmérni, mennyire valós jelenség az ellátási láncok függetlenítése Kínától, illetve arra a kérdésre keresi a választ, hogy Magyarországot mennyiben érinti az amerikai *friend-shoring* stratégia. Politikusok megnyilvánulásai alapján a „megbízható partner” rugalmasan alakítható kategória, és jelenleg elsősorban a Kínához való hozzáállás határozza meg, mely államokat tekintik annak Washingtonban. Az anekdotaszerű bizonyítékokon túl a Kínába érkező FDI csökkenése, illetve az üzleti kamaráknak a befektetői hangulat változásait jelző felmérései mutatják, hogy a Kínáról való leválás létező folyamat, ugyanakkor a multinacionális gyártóvállalatok Kínából való tömeges kivonulása egyelőre nem tűnik valószínűnek. A két nagyhatalom rivalizálása nem változtat alapvetően azon, hogy milyen előnyöket és értékeket keresnek a nyugati beruházóvállalatok Közép- és Kelet-Európában. Magyarországnak ezért elsősorban arra kell fókuszálnia, hogy olyan beruházási környezetet alakítson ki, amely biztosítja a magas hozzáadott értékű projektek elnyerését. Ugyanakkor egyáltalán nem elhanyagolható tényező, hogy az amerikai vállalatok vezetői hogyan tekintenek Magyarországra. Ezért fontos az egyes projektek részleteinek és döntési szempontjainak átfogó vizsgálata révén folyamatosan monitorozni, hogy az amerikai befektetők helyszínválasztási stratégiáját a térségünkben mennyiben befolyásolják geopolitikai megfontolások.

Kulcsszavak: *friend-shoring*, külföldi közvetlen tőkeberuházás, FDI, Magyarország, Kína, USA, beruházásösztönzés

Summary: *This policy brief attempts to discover whether creating China-free supply chains is an ongoing process and explores the possible impact of the US friend-shoring strategy on Hungary. Based on politician statements, ‘trusted partner’ is a flexible category and today it is primarily determined by the China-policy of a given country whether it is seen as a friend in Washington. Beyond anecdotal evidence the overall decline of FDI-inflow to China and the surveys of business chambers as barometers of changing investor sentiment reflect that decoupling from China is reality, however, a massive exodus of multinational firms still seems unlikely. The rivalry of the two great powers basically does not overwrite what advantages and values Western investor companies are seeking in Central and Eastern Europe. Therefore, Hungary should primarily focus on creating an investment environment that attracts FDI projects of high added value. At the same time Hungary cannot disregard how the managements of US-based companies perceive the country. Therefore, it is also crucial to thoroughly evaluate the site selection process and factors of every single project and to monitor whether geopolitics have impact on the site selection strategy of US-based investors in our region.*

Keywords: *friend-shoring, foreign direct investments, FDI, Hungary, China, USA, investment promotion*

Bevezetés

A világ 2018 óta a nemzetközi kereskedelmet kisiklató események sorát volt kénytelen meg tapasztalni, az USA–Kína vámtarifa-háborútól kezdve a Covid-járványon és az orosz–ukrán háborút kísérő szankciókon keresztül a különböző technológiai exportkontroll-intézkedésekig. Ezeknek a fejleményeknek együttes hatására sokan már a globalizált gazdaság végét kezdték vizionálni. Ugyanakkor a globalizáció egyelőre nem múlt ki, inkább átalakulóban van, az említett válságok viszont számos kérdést vetettek fel a globális ellátási láncokkal és a geopolitikai szempontból ellenérdekeltektől való függéssel kapcsolatban. Ezekre a kihívásokra adott válaszként született meg a magyarra nehezen lefordítható *friend-shoring* (vagy másképpen *ally-shoring*) stratégiája, amelyet a világ Jenet Yellen amerikai pénzügyminiszter [2022. április 13-án elmondott beszéde](#) révén ismert meg, holott a fogalom már egy 2021-es amerikai kormányzati jelentésben is felbukkant. Yellen miniszter aszszony olyan ellátási láncokról beszélt, amelyeket az USA a „megbízható országokkal” (*trusted countries*) közösen hoz létre, és amelyek a biztonságos piaci hozzáférés révén mindegyik fél gazdasági kockázatait csökkentik. A lehetséges partnereket olyan államokként írta le, amelyekkel kapcsolatban az USA-nak nincsenek geopolitikai aggályai. Kérdésre válaszolva pedig kifejtette, hogy a *friend-shoring* olyan országok csoportját jelenti, amelyek ragaszkodnak a globális gazdaság bizonyos értékeihez és normáihoz.

Ahogy az egy fontos új politikai fogalom vagy üzenet felbukkanásakor lenni szokott, az elemzők részéről azonnal megkezdődött a gondolkodás, hogy az egyes országokra nézve milyen következményei lesznek a *friend-shoring*nak, a politikusok oldaláról pedig megindult az ilyenkor szokásos folyamatos pontosítás. Jelen elemzés igyekszik felmérni, mennyire valós jelenség az ellátási láncok függetlenítése Kínától, illetve arra a kérdésre keresi a választ, hogy Magyarországot mennyiben érinti az amerikai *friend-shoring* stratégia.

Hol tart a folyamat?

A jelenség elemzője elsőként abba az akadályba ütközik, hogy nehezen határozható meg, mely államok minősülnek az USA szempontjából baráti országnak. Lord Pamerston brit miniszterelnök 175 évvel ezelőtt elhangzott híres mondata, mi szerint „Angliának nincsenek örök barátai, Angliának nincsenek örök ellenségei, Angliának érdekei vannak”, a 21. századi Egyesült Államok esetében is igaz. Mégis, ha az USA jelenlegi „barátairól” vagy a „*trusted partners*” köréről van szó, akkor első olvasatra a legtöbb politikus és elemző valószínűleg legszűkebben a G7 országaira gondol. Azonban nem csupán az USA-ra, hanem a legtöbb államra szintén igaz Lord Palmerston tétele, elég csak Németországra vagy Japánra gondolni, amely országok nem mindig voltak az Egyesült Államokkal a legbarátibb viszonyban. Vagyis az első nagy kihívás a *friend-shoring* sikeres megvalósítását illetően az, hogy az országok változó érdekei mentén változnak a szövetségi viszonyok is. Ezenfelül az amerikai belpolitika is közbeszólhat, Donald Trump például erősen próbára tette az USA és egyes szövetségesei kapcsolatának szaktízilárdságát. 2024-ben pedig újra elnököt választ az Egyesült Államok, és Trump visszatérése, vagy egy hasonló külpolitikai irányvonalat követő republikánus politikus

megválasztása könnyen ismét lehűtheti a viszonyt egyes baráti országokkal. Ráadásul Yellen pénzügyminiszter beszédében utalt arra, hogy nagyszámú baráti ország szükséges a *friend-shoring* stratégia hatékony működéséhez, így nem csoda, hogy az USA igyekszik bővíteni a szóba jöhető országok körét. Részben ezt a célt szolgálja a 2022 májusában bejelentett [Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity](#) kezdeményezés is, ám a tizenhárom másik részt vevő ország között jó pár világossá tette, hogy nem akarja leépíteni Kínával való gazdasági kapcsolatait az USA kedvéért.

Mindenesetre Washington érzi, hogy a kör nem szűkíthető le a nyugati típusú demokráciákra. Ennek jegyében Yellen miniszter asszony 2023 nyarán [vietnámi](#) és [indiai](#) tartózkodása során mindkét országot kulcsfontosságú partnernek nevezte a *friend-shoring* megvalósításában, holott Vietnám pártállam, és az utóbbi időben India is kapott kritikát Nyugatról egyes belpolitikai fejlemények demokráciával nehezen összeegyeztethető volta miatt. Mindez mutatja, hogy a *friend-shoring* szempontjából a „megbízható partner” az USA érdekei szerint rugalmasan alakítható kategória, és jelenleg elsősorban a Kínához való hozzáállás határozza meg, mely államokat tekintik annak Washingtonban, nem pedig a demokrácia minősége az adott államban. Ehhez még annyit lehet hozzátenni, hogy a 2023-as johannesburgi BRICS-csúcs fejleményeit követően Washington talán kénytelen lesz még tágabban értelmezni a kategóriát, ha nem akarja elveszíteni a globális Délt. Vagyis az USA hajlandó lesz minden olyan országgal együttműködni az ellátási láncok építésében, amely geopolitikai szempontból nem tekinthető egyértelmű riválisának, vagy Kína és Oroszország szövetségesének.

A baráti országok körének meghatározásán túl még legalább két tényező nehezíti a tisztánlátást abban a tekintetben, hogy a *friend-shoring* megvalósulása hol tart és milyen jellemzői vannak a folyamatnak. Egyrészt az ellátási láncok épülését kísérő közvetlen külföldi tőkeberuházásokat (FDI) nem csupán kormányzati politikák határozzák meg, hanem a vállalati stratégia is, és egy beruházási döntésről szóló közleményt olvasva sokszor nem lehet eldönteni, hogy mennyiben játszottak szerepet a geopolitikai megfontolások, és mennyiben a hatékonyságnövelési és üzleti motívációk. Másrészt viszonylag kevés idő telt el Yellen miniszter asszony beszéde óta, így még nem állnak rendelkezésre értékelhető adatsorok, arról nem beszélve, hogy az FDI-statisztikák értelmezésének (a különböző módszertanok miatt) meg vannak a maga nehézségei és korlátjai.

Mivel Oroszország jóval kisebb mértékben integrálódott a globális ellátási láncokba, mint Kína, ezért a *friend-shoring* témát boncolgató legtöbb szakértő a Kínáról való leválással, illetve a kínai termelés diverzifikációjával azonosítja a folyamatot. A kérdés az, hogy a vállalati szféra mennyire motivált abban, hogy kövesse a Washington által kijelölt irányvonalat. Az üzleti tervezés szintjén megfogalmazva a dilemma úgy hangzik, hogy a cégek vásárlói hajlandók lesznek-e megfizetni a termelés áttelepítése révén javuló ellátásilánc-biztonságot a termék magasabb árában. Az automatizálás révén megnövelt termelékenység, a javuló energiahatékonysággal természetesen bizonyos fókig ellensúlyozni lehet az áttelepítés jelentette költségnövekedést, ám ez nem minden gyártási tevékenység esetében valósítható meg rövid távon. Valószínűleg az összetett vállalati érdekeknek is köszönhető, hogy egyelőre éppúgy találni a nyugati cégek maradását, mint a beindult leválást alátámasztó statisztikákat. Az üzleti kamarák felméréseire mint a jövőbeni beruházási trendek barométereire mindenesetre érdemes odafigyelni, ezek pedig többnyire romló befektetői hangulatot mutatnak a Kínában jelen levő amerikai cégek körében, ami jele lehet annak, hogy a vállalati tervezés szintjén erősödik a leválási stratégia. A 2023. április végén az AmCham China által

közzétett statisztika szerint [a tagvállalatok 27%-a fontolgatott Kínán kívüli beruházást](#), míg egy 2022. novemberi felmérésben még csupán 6% vélekedett így. Bár egy Kína helyett más országban megvalósított beruházás még nem minősül automatikusan *friend-shoring*-nak, ám az nyilvánvaló, hogy az alternatív gyártási helyszínek keresésekor egyre több vállalatvezető vesz figyelembe geopolitikai szempontokat is.

A befektetői hangulat változásán túl egyelőre anekdotaszerű bizonyítékok vannak arra nézve, hogy megmozdultak-e a nagyvállalatok. A leggyakrabban említett példák közé tartozik, hogy [az Apple Indiában fogja gyártatni az iPhone-okat](#), a Google a Pixel telefonokat [Dél-Kína helyett Vietnámban fogja összeszereltetni](#), a világ legnagyobb bérnyújtója, a [Foxconn](#) pedig Kína helyett Mexikóban terjeszkedik. A közös motívum a Kínáról való leválás, és valószínűleg számos más nagyvállalat követi ugyanezt a logikát, tekintve, hogy idén április és június között [a Kínába érkező FDI negyedszázados mélypontot ért el](#). És bár a diverzifikációt célzó „Kína+1” vállalati termelési stratégia már jóval a *friend-shoring* jelenség előtt tetten érhető volt, a motivációs tényezők között kétségtelenül megnőtt a geopolitikai kockázatok súlya. Mindez ugyanakkor nem jelenti a Kínától való függés érdemi csökkenését rövid távon. A [Bloomberg Intelligence tavaly szeptemberben úgy becsülte](#), hogy nyolc évbe telne az Apple termelésének mindössze 10%-át elköltöztetni Kínából. Ezen felül a kínai cégek olyan mértékben integrálódtak a globális beszállítói hálózatokba, hogy egy baráti országban megvalósuló új beruházás révén – mint például az iPhone-ok összeszerelésének Indiába költöztetése – még nem feltétlenül csökken a Kínából származó nyersanyagoktól, alkatrészekről és félkész termékektől való függés.

Magyarország

A Kínáról való leválás nehézségei ellenére vannak és lesznek a *friend-shoring* által motivált FDI-projektek, külföldi működőtőkére építő gazdaságként hazánk számára pedig a fő kérdés, hogy mely országok lesznek a folyamat haszonélvezői. A legtöbb publikáció Indiát, Vietnámot, Malajziát és Mexikót azonosítja mint potenciális *friend-shoring*-célországot, ugyanakkor ezek a gazdaságok egyébként is népszerű FDI-célországnak számítanak évek óta. A *friend-shoring* motivációjú beruházási helyszínválasztásokból rajtuk kívül Japán, Dél-Korea és Brazília is profitálhat, ugyanakkor viszonylag kevés szó esik arról, hogy Nyugaton mely országok lehetnek a *friend-shoring* jelenség haszonélvezői. Az ellátási láncot érintő kapcsolatok terén az EU is az Egyesült Államok kézenfekvő partnerének tűnik, hiszen az Európai Unió *de-risking* koncepciója nem sokban különbözik az Egyesült Államok által képviselt *decoupling*től. Ugyanakkor az USA és az EU a gazdaság területén sok esetben versenytársak is. Az [Inflation Reduction Act](#) például újabb csavart vitt a *friend-shoring* értelmezésébe azzal, hogy azon elektromos gépkocsik esetében tesz elérhetővé támogatást, amelyek alapanyaga és alkatrészei Észak-Amerikából vagy olyan országból származnak, amelyekkel az USA szabadkereskedelmi megállapodást kötött. Az így körön kívül került EU-val Washington tárgyalások révén próbál valamiféle külön alkut kötni, amely megakadályozná, hogy a két szövetséges amúgy is terhelt kereskedelmi kapcsolata egy újabb konfliktussal gyarapodjon.

Hazánk kilátásait vizsgálva érdemes visszatérni az elemzés korábbi megállapításához, miszerint a „megbízható partner” az USA érdekei szerint rugalmasan alakítható kategória, és jelenleg elsősorban a Kínához, másodsorban az Oroszországhoz

való hozzáállás határozza meg, hogy mely államokat tekintik annak Washingtonban. Ezen a ponton kezd érdekessé válni a dolog, mivel Magyarország alapvetően az Egyesült Államok szövetségi rendszeréhez tartozik, ám Kína és Oroszország esetében nem mindenben követi az USA által képviselt irányvonalat. A washingtoni központú [Center for Strategic and International Studies februári elemzése](#) pont hazánkat emeli ki, mint példát arra, hogy az Európai Unión belül is van olyan állam, amely megkérdőjelezhető célországa lehet az amerikai *friend-shoring*-nak. Igaz, az indok a Freedom House kedvezőtlen értékelése hazánkról, nem pedig valamilyen gazdasági tényező. Mindenesetre úgy tűnik, Vietnám esetében többet nyom a latban, hogy az ország Kína ellenében mozgósítható, mint bármilyen Freedom House országjelentés.

Márpedig egyáltalán nem lényegtelen szempont, hogy az amerikai beruházócégek hogyan tekintenek hazánkra, mivel az USA hagyományosan messze a [legnagyobb forrása világszinten a zöldmezős beruházásoknak](#). A régiókon belül Lengyelországgal érdemes összevetni Magyarország esélyeit az amerikai *friend-shoring* téren, egyrészt mivel Varsó talán az USA legfontosabb szövetségese a térségünkben, másrészt pedig hagyományosan hazánk egyik fő regionális versenytársa az FDI-projektekért folyó versenyben. Idén júniusban az amerikai Intel Lengyelország történetének legnagyobb zöldmezős beruházását jelentette be. A [4,6 milliárd dollárból felépülő félvezető-összeszerelő és tesztelő üzem](#) pont a geopolitikai kockázatoknak leginkább kitett iparágak egyikét érinti, így elsőre könnyen lehetne arra következtetni, hogy *friend-shoring* motivációk miatt választotta a cég Lengyelországot, akár Magyarország helyett. Ám ismerve az FDI-projektek összetettségét, a bizalmas információknak minősülő részletek hiányában nem érdemes ennyire egyértelmű véleményt alkotni. A különböző közleményekben megjelent információk mindenesetre inkább abba az irányba mutatnak, hogy az Intel nem azért választotta Lengyelországot, mert Varsó jobban igazodik az USA Oroszország- és Kína-politikájához, mint Budapest. A legerősebb érv a cég harmincéves lengyelországi jelenléte, és az ebből fakadó helyismeret és tapasztalat lehetett, illetve még inkább az, hogy Gdanskban található az amerikai vállalat legnagyobb európai K+F-központja, amely négyezer főt foglalkoztat. Messzemenő következtetéseket azoknak a 2021-es és 2022-es statisztikáknak az összehasonlításából sem lehet levonni, amelyeket a két ország nemzeti beruházásösztönzési ügynöksége tett közzé. Bár az Egyesült Államok hagyományosan az egyik fő FDI-forrás Lengyelország számára, 2022-ben a befektetési volumen tekintetében [nem szerepelt az első háromban](#), a projektek számát tekintve viszont második lett. Ezzel szemben 2021-ben az USA a [harmadik legnagyobb beruházó](#) volt Lengyelországban. Hazánk esetében az USA nem került be a legnagyobb beruházók közé [2022-ben](#), ám egy évvel korábban 11 projekt bejelentésével és a teljes beruházási volumen 7,3%-ának biztosításával az [egyik legdominánsabb külföldi szereplőnek bizonyult](#).

Mindez alátámasztja a korábbi megállapítást, miszerint éveknek kell még eltelnie ahhoz, hogy az adatok elemzéséből következtetni lehessen a *friend-shoring*-tendenciákra. Ez alapján jogosan merül fel a kérdés, hogy a magyarországi beruházásösztönzésnek figyelembe kell-e vennie bármilyen szinten a *friend-shoring* jelenséget. Ezzel kapcsolatban két fontos megállapítás tehető. Egyrészt a két nagyhatalom rivalizálása nem változtat alapvetően azon, hogy milyen előnyöket és értékeket keresnek a nyugati beruházóvállalatok a régióinkban. Ha hazánk valóban a térség innovációs központjává akar válni, akkor elsősorban arra kell fókuszálnia, hogy a magas hozzáadott értékű projektek elnyerését biztosító beruházási környezetet alakítsa ki. Az innovációt

támogató ökoszisztémák, a digitális infrastruktúra, a tehetségek képzése és megtartása, az oktatási intézmények és a vállalati szféra hatékony együttműködése fogja eldönteni, hogy Magyarországnak sikerül-e feljebb lépnie a globális értékláncokban. Ugyanakkor egyáltalán nem elhanyagolható tényező, hogy az amerikai vállalatok vezetői hogyan tekintenek Magyarországra. Nem csupán azért, mert az USA hagyományosan a világ első számú FDI-forrása, hanem azért is, mert lengyel tapasztalat szerint az amerikai cégek projektjei között magasabb a *high-tech*-beruházások aránya, mint az összes beáramló FDI esetében. Márpedig a fejlett technológiára építő amerikai projektek elnyerése pontosan beleillene a szintet lépő magyar gazdaság víziójába. Ezért a fentiek figyelembevételével mellett érdemes az egyes projektek részleteinek és döntési szempontjainak átfogó vizsgálata révén folyamatosan monitorozni, hogy geopolitikai megfontolások miatt az amerikai befektetők nem fordulnak-e el hazánktól, célszerű követni az amerikai központú cégek visszajelzéseit, és különböző fórumokon (üzletember-találkozók, kereskedelmi kamarák ülései stb.) tájékozódni az esetleges befektetői hangulatváltozásokat illetően.

Néhány összegző gondolat

Az ellátási láncok valamilyen szintű függetlenítése Kínától minden bizonnyal a vállalati igazgatósági ülések kiemelt témája marad az évtized folyamán, ezzel együtt a multinacionális gyártóvállalatok Kínából való tömeges kivonulása nem tűnik valószínűnek. A kínai piac mérete, illetve az érett ipari, gyártói klaszterek kínálta versenyelőnyök továbbra is olyan vonzerőt jelentenek, amely egyelőre számos ipari szegmensben elensúlyozni tudja a kétségkívül növekvő geopolitikai kockázatokat. Ennek ellenére az Ázsiába áramló FDI nagy része a következő években minden bizonnyal Kínán kívül fog koncentrálni, elsősorban Indiában és Délkelet-Ázsia országaiban.

Annak ellenére, hogy a Kína iránti kitettség csökkentésének igénye már a *friend-shoring* stratégia megfogalmazása előtt megjelent – és nem csupán az Egyesült Államok részéről – a nyugati gazdaságoknak hosszú évekbe fog telni, amíg geopolitikai szempontból kisebb kockázatot hordozó ellátási láncokat tudnak létrehozni. Ez nem jelenti azonban azt, hogy a *friend-shoring* stratégia mindenestül elhibázott lenne. Azok a kockázatok, amelyeknek kezelésére kitalálták, valóban léteznek, ugyanakkor a washingtoni politikai döntéshozóknak valószínűleg át kell értékelniük a megvalósításhoz szükséges időtávra vonatkozó elvárásaikat. A döntéshozóknak figyelembe kell venniük, hogy az ellátási láncok diverzifikációja hosszú, összetett és a vállalati üzleti megfontolások által is befolyásolt folyamat. Ellenkező esetben az a veszély fenyeget, hogy radikálisabb intézkedésekkel akarják siettetni a folyamatot, ami így végül valóban a világgazdaság széttöredezését idézi elő.

Hogy a stratégia mennyiben lesz sikeres, azt nyilván az idő fogja eldönteni, a pozitív és negatív következményeit az Egyesült Államok is csak hosszabb távon fogja világosan érzékelni. Magyarország számára a feladat egyelőre az, hogy nyomon kövesse a fejleményeket, és szükség esetén lépéseket tegyen az amerikai beruházások megtartása és bevonása érdekében.

MKI ELEMZÉS

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© A Magyar Külügyi Intézet, 2023.

Szerző:

GORECZKY PÉTER

Lektorálta:

BARANYI TAMÁS PÉTER

Nyelvi lektor: T-Kontakt Kft. | Tördelés: Lévárt Tamás

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Magyar Külügyi Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

ISSN 2063-9244

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2023.43>

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet](#) weboldalán.